

REECK, Herman van den, student en publicist (Borgerhout 21 april 1901 - Antwerpen 12 juli 1920).

Hij was van 1911 tot '18 leerling aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen (Grieks-Latijnse afdeling) en tevens lid van de Vlaamsche Bond. Sinds 1916 hielp hij C. Rousseu bij diens werk voor Soldatentroost. Hij volgde avondleergangen aan de door M. Rudelsheim gestichte Volkshogeschool (november 1917), waarvan vader Van den Reeck secretaris was. Voor de Vlaamsche Bond gaf Herman van den Reeck voordrachten over Transvaal en Zuidafrikaanse letterkunde, hij stichtte een leesgezelschap, een wetenschappelijke kring en hield er twee lezingen voor (mei 1918). Zijn leesen weetgierigheid waren grenzeloos. Hij dweepte met F. van Eeden en W. Whitman, zwoer bij A. Vermeylen. Zijn bijzonder vooruitstrevende opvattingen over literatuur en kunst blijken uit een bespreking van De Hamer, een tijdschrift, samengesteld door L. Zielens en medeleerlingen van de Technische Lagere Hoofdscholen, met de hand geschreven en geïllustreerd. Toen F. Mortier in maart 1918 de Activistische Schoolbond stichtte, was Herman van de partij; L. Zielens stelde het manifest op. Omstreeks diezelfde periode verscheen Hermans naam als drukker-uitgever op

De Goedendag, 24ste jaargang. In feite was hij hoofdredacteur. V. Brunclair, G. Burssens, Gorlé, F. Mortier, P. van Ostaijen, A. Peremans, M. Rudelsheim, L. de Smet leverden bijdragen. Het eerste nummer (maart) zette in met een activistische geloofsbelijdenis van de redactie. Herman leverde strijdlustige bijdragen onder verscheidene schuilnamen o.a. Cree van Neck. Op 1 april 1918 fungeerde hij te Mechelen als voorzitter van een vergadering die een daadwerkelijke inschakeling in het activisme nastreefde van Jong Vlaanderen, de overkoepelende bond van atheneum- en normaalschoolstudenten. Het daaropvolgend congres (14 april) eiste van de Raad van Vlaanderen de onmiddellijke vernederlandsing van het lager en middelbaar onderwijs, ook in de vrije instellingen. De jeugdbeweging, in het leven geroepen door L. Craeybeckx (eerste congres: augustus 1918, ruim 700 leden), vond in Herman een geestdriftig medewerker. Het tweede congres vond plaats op 19 oktober, in het Koninklijk Atheneum. Sprekers waren L. Craeybeckx, Anna Mortelmans, F. Mortier, P. van Ostaijen. Ondanks de politieke toestand (de Duitsers in aftocht hadden hun gezag weer overgedragen aan het Belgisch gerecht) werd het congres druk bijgewoond. Enkele weken later was het wapenstilstand. De activistenjacht begon. Zijn jeugd redde Herman van vervolging. Talrijke oudere vrienden werden gebroodroofd of gevangen gezet. Herman bleef optimist: hij vertrouwde op de koninklijke belofte van 28 november en rekende er stellig op zijn studie te Gent te kunnen voortzetten aan de opnieuw vernederlandsde universiteit. Hij zocht contact met vroegere strijdenoten. A. van Hoogenbemt spiegelde hem, in een lange brief (maart 1919), de oplossing voor

van alle moeilijkheden: het uitgeven van een groot, veelzijdig jongerentijdschrift. Het enige wat ontbrak, was aanvangskapitaal. Herman zocht werk, werd klerk bij een Spaanse firma, leerde tussendoor Spaans en stenografie en besteedde zijn loon aan het heruitgeven van De Goedendag. Twee nummers hield hij het vol. Lening noch advertenties konden de put dempen. De medewerkers waren schaars: K. Broehoven, J. Minard, F. Mortier, L. Zielens... Het eerste nummer (juni 1919) stelde zich „volkomen op het standpunt van het Vlaamsche Front”, d.i. Godsvrede en Zelfbestuur. Het Vlaamsche Front, op 14 april te Antwerpen opgericht, ademde volgens L. Dosfel een geest van „democratie, antimilitarisme en internationalisme” uit. Het had de leiding genomen van de eerste na-oorlogse Guldensporenviering, die ontelbare Vlamingen een hart onder de riem stak en ook voor Herman een aansporing was om te volharden. Even tevoren had hij met H. Melis jr. de Vlaamsche Padvinders gesticht. De Goedendag, bedoeld om de jeugdbeweging nieuw leven in te blazen, vond onvoldoende weerklank. Na een eerste bijeenkomst (20 augustus) kreeg Hermans plan een „algemeen jongerentijdschrift” uit te geven, dat De Goedendag zou vervangen, vastere vorm. Medewerking werd toegezegd door J.A. Goris, V. Brunclair, L. en H. Craeybeckx, Anna Mortelmans, F. Mortier, J. de Combe. Herman organiseerde het derde jeugdcongres (31 oktober) dat, vallend in de felle eerste na-oorlogse verkiezingsperiode, een mislukking werd. Een onder ps. Krylenko geschreven oproep, bestemd voor Staatsgevaarlijk (duidelijk een verkiezingsmanifest), kwam te laat voor publikatie: het tijdschrift werd opgeheven en nam zich voor op te gaan in De Pionier. De Clarté-beweging, in mei 1919 door Barbusse in het leven geroepen, wilde de macht van het verstand stellen tegenover de machten van het geweld. Zij vond grote weerklank onder de jongeren. Een artikel van Herman in Ons Vaderland (13 oktober), De Jeugd van Vlaanderen en de politiek, stond in het teken van de Internationale der gedachte. Ook de Antwerpse groepen van Lumière (R. Avermaete, B. Claessens, J. Minne) en van Ça Ira (P. Neuhuys, W. Koninckx, G. Marlier) - geleid door atheneumleerlingen met wie Herman contacten onderhield - waren Clartégezind. De Antwerpse Clarté-groep, waartoe Herman behoorde (gesticht 1 september, orgaan: De Nieuw Wereldorde), kwam tot een splitsing. De communisten gingen over naar de redactie van de Internationale. De zuivere Clarté-groep, wars van alle geweld, kreeg een nieuw orgaan: Opstanding, uitgegeven te Brussel, 1920-'22. Medewerkers waren o.m. P. Kenis, A. Daenens, V. Brunclair, A. van Hoogenbemt, R. van Roosbroeck, H. Tanrez. Toen De Pionier niet van de grond kwam en de Gentse universiteit Frans bleef, besloot Herman als spoorstudent te gaan studeren aan de Vrije Universiteit te Brussel. Hij werd er ingeschreven op 7 januari 1920. Hij was toen reeds secretaris voor Vlaanderen van de Internationale Anti-Militaristische Vereeniging (in 1904 gesticht door Ferd. Domela Nieuwenhuis), die van 1905 tot '40 een maandblad uitgaf: De Wapens Neder. (Het augustus-nummer van 1920 van dit blad wijdde een geïllustreerd herdenkingsartikel aan Herman van den Reeck).

In maart 1920 zocht Herman contact met Kees Boeke en vroeg uitleg over diens Manifest voor een Christelijke Internationale (september 1919). (Kees Boeke werd later beroemd door de stichting van de school voor voortgezet onderwijs De Kindergemeenschap te Bilthoven). Herman heeft zich bij Boeke aangediend als communist, een begrip dat een bepaalde gevoelswaarde had in het licht van Van Eedens experiment op Walden. Boeke's betoog dat „velen onder ons voelen dat het communisme een rechtstreeksch uitvloeisel is van het christendom”, dat „liefde tot mensch en god het eenig noodzakelijke is om de nieuwe wereldorde te doen ontstaan” ontwapende Herman en deed hem besluiten mee te werken aan de verspreiding van het manifest. Hij vermeldde terloops zijn contacten met katholieke studenten, die hij op het congres van 20 maart te Leuven zou ontmoeten. Later zou blijken dat hij ook een tijd lid was van de St.-Thomaskring. Op 5 juni 1920 belegden Vlaamsvijandige hoogleraren in de Beurs te Brussel een meeting tegen het opnieuw vernederlandsen van de Rijksuniversiteit te Gent. Talrijke tegenbetogers, waaronder vele oud-strijders, maakten de vergadering onmogelijk. Dit geval wekte in de hoofdstad een geweldige beroering. Een door Vlamingen in het Frans gesteld gelegenheidsblad *Le rire jaune* bracht er een meesterlijke satire van. Herman was onder de tegenbetogers, maar pleegde geen geweld: hij zong *De Vlaamsche Leeuw* en andere strijdliederen. Op maandag 7 juni werd hij niettemin door een talrijke groep medestudenten buiten bedreigd. Zonder geweld, volgens *La Nation belge*. Er werd een onderzoek tegen hem ingesteld. Op 9 juli werd hij, op last van het parket van Brussel, door de politie van Borgerhout ondervraagd. Twee dagen later zou de noodlottige kogel hem treffen.

De 11-juli-viering van 1919 te Antwerpen, georganiseerd door Het Vlaamsche Front, had veel bijval gekend, tot ongenoegen van het Fransgezinde stadsbestuur. Op 9 december 1919 vaardigde burgemeester Jan de Vos een verbod uit tot „samenkomsten van meer dan tien personen op den openbaren weg”, duidelijk gericht tegen Vlaamse en sociale betogingen, terwijl andere manifestaties meer dan eens toegestaan werden.

Vlaamse verenigingen van allerlei strekking wilden op zondag 11 juli 1920 gezamenlijk betogen. De Vos gaf geen toestemming, ondanks sterke ministeriële druk. De betoging werd verlegd naar Borgerhout, hoewel De Vos zijn confrater Matthys daar ook tot een verbod had willen bewegen. Het succes was zeer groot, men schatte het aantal deelnemers op 30.000. Julius Hoste, voorzitter van het Algemeen Vlaamsch Verbond, hield de feestrede. Na afloop trokken groepen betogers langs omwegen de stad in, overtuigd dat het met genoemd verbod niet zo'n vaart zou lopen. In de Van Wezenbekestraat, bij het station, trachtten 15 agenten en hun officieren nochtans - vruchteloos - 3000 manifestanten tegen te houden.

Zij trokken in snel tempo verder naar de Grote Markt. Op het stadhuis voelde De Vos zich ziek, en hij vertrok voor een paar uren. Het bevel over de politie gaf hij zolang aan zijn eerste schepen Louis Strauss over. Nog voor één uur kwamen de eerste betogers op de Grote Markt aan. Strauss gaf bevel de „ontplooiden, niet de opgerolde”

Begravenis van H. van den Reeck.

vlaggen in beslag te nemen. De pas ingehuldigde leeuwenvlag van de Antwerpse Frontwacht werd van de stok gescheurd en afgenomen door de politie, ondanks heftig verzet van de vaandrig, die zich met zijn vlaggestok weerde. Het volk bleef van overal toestromen, tot er een paar duizend verhitte betogers stonden te joelen en te dringen rondom de Markt. De woedende Strauss riep een tiental agenten toe dat zij de Markt moesten doen ont-ruimen. Op dat ogenblik kwam een vrij grote groep, leden en vrienden van de Vlaamsche Bond, aanlopen uit de richting-Kaasrui, om snel voorbij het stadhuis te defileren. De agenten stormden vooruit om het bevel van Strauss uit te voeren. Een vijftigjarig inspecteur, G.J.D., loste daarbij lukraak een revolverschot in de richting van de groep, van ongeveer 4 m afstand. Zij stoven weg, maar één ervan, Herman van den Reeck, die mee vooraan in de groep was geweest, bleef dodelijk gewond liggen. De kogel was van opzij, door de linkerbovenarm en de linkerlong in de rechterlong gedrongen. Na enkele tijd werd Van den Reeck ten slotte door een toegelopen vriend-verpleger, Jef de Combe, en een agent weggebracht naar het politiebureau onder het stadhuis. Daar besepte men de ernst van zijn toestand niet. Ondanks aandringen van de verpleger op onmiddellijke verzorging bleef Van den Reeck op een bank in het verhoorlokaal liggen. Ongeveer 45 minuten na het schot werd hij binnengebracht in het Sint-Elisabeth-ziekenhuis, waar hij direct behandeld werd. Intussen was reeds een onderzoek aan de gang tegen betogers en toeschouwers. Ondanks zijn kritische toestand werd ook aan Van den Reeck op maandag-

morgen een bekentenis ter ondertekening voor-gelegd door de adjunct-commissaris L.D. Die tekst stelde noodweer bij de inspecteur voorop : Van den Reeck was de aanvaller en de inspecteur de bedreigde ! Herman zou nl. de reeds gewonde politie-man bij een incident om een vlag met zijn wandel-stok flink toegetakeld hebben, samen met anderen. In de tekst, en ook in latere uitlatingen van Strauss, werd een niet bestaand verband gelegd tussen het incident om de vlag van de Frontwacht, waar inderdaad klappen vielen, en het schot op de Vlaamsche Bond, aan de overzijde van de Markt. Van den Reeck bevond zich op meters van de inspecteur af, zijdelings afgewend. Daar was geen sprake van enig handgemeen, laat staan van zelfverdediging. Diezelfde maandagavond nog overleed Herman. De Vlaamse openbare mening was ten zeerste verontwaardigd en stelde de houding van het Antwerpse stadsbestuur, i.c. De Vos en Strauss, verantwoordelijk voor de hele zaak. Ook politiek maakte men de nodige gevolgtrekkingen. In de Antwerpse gemeenteraad volgden woelige debatten. Bij de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen (1921) kreeg de stad een Vlaamsgezind bestuur. In de Kamer werd zeer scherp geïnterpelleerd door A. Debeuckelaere, F. van Cauwelaert, C. Huysmans en W. Eekeleers.

Op 17 juli 1920 woonde een onafzienbare menigte de vorstelijke rouwstoet bij, van Borgerhout naar het Kielkerkhof. Naast de rouwkoets stapten volks-vertegenwoordigers A. Debeuckelaere, St. de Clercq, C. Huysmans, L. van Opdenbosch en B. Maes. Ook de voorzitter van Het Vlaamsche Front, H. van Puymbrouck, en J. de Combe, B. Pil, dr. A. van de Perre, J. Hoste jr. en Anna Mortelmans. Aan het graf spraken, eensgezind, vertegenwoordigers van alle Vlaamse richtingen hun hulde uit.

Verscheidene Vlaamse dichters hebben kort na deze gebeurtenis een In Memoriam geschreven. De poëtische neerslag van het „geval” wijst andermaal op zijn grote symboolwaarde voor de Vlaamse strijd. Vijfentwintig dichters van alle slag verheerlijkten in de Antwerpse student een „martelaar voor Vlaanderen” en riepen in zijn naam op tot verzet. De belangrijkste waren : Paul van Ostaijen, Marnix Gijsen, Wies Moens, Gaston Bursens, Albert van Hoogenbemt, Victor J. Brunclair, Geert Pijnenburg.

Vlak na Hermans dood werd door het dagblad De Schelde, hierin gevolgd door Volksgazet, een inschrijving geopend voor een grafmonument. In enkele weken werd, met bescheiden bijdragen van vele duizenden uit het hele land, een voor die tijd reusachtig bedrag bijeengebracht (ruim 25.000 fr.). Van de door Patria op 31 juli uitgegeven brochure werden ruim 12000 exemplaren verkocht. Het monument (een werk van beeldhouwer Couvreur en bouwmeester Delvaux) werd op 9 juli 1922 op het Kielkerkhof onthuld met een toespraak van Pol de Mont. Het prijkt thans naast Conscience in een erepark van het Schoonselhof en is het voorwerp van een jaarlijkse herdenking door het Herman van den Reeck-Komitee.

LITERATUUR : *De Goedendag*, orgaan van Jong-Vlaanderen, jg. 24 (1917-'18); - *De Goedendag*, studententijdschrift, jg. 25 (juni en juli 1919); - *Gemeentebled - Bulletin Communal / Antwerpen* (19 juli 1920); - Eug. Cogen, *De waarheid over Herman Van den Reeck*, in *Ons Volk ontwaakt* (26 juli 1920); - *Parlementaire Handelingen Kamer* (27 juli 1920);

- J. van Neervoord, *Rond de Guldensporenviering te Antwerpen in 1920* (1920); - K. Angermille, *Herinneringen van een activist* (1931); - M. Janssens, *Het geval Herman van den Reeck in de Vlaamse expressionistische poëzie*, in *Hulde-Album Prof. Dr. J.F. Vanderheyden* (1970, p. 151-166); - *Herman van den Reeck* (toespraak van K. Peeters), in *Wij* (6 oktober 1973).

VIC VAN DEN BERGHE en HILDA LEYNEN